

TÜRKİYE'DE DÜŞÜNME BECERİLERİ KONUSUNDA YAPILAN DOKTORA TEZLERİNİN BETİMSSEL ANALİZİ (2001-2019)

Descriptive Analysis Of The PhD Thesis On Thinking Skills In Turkey (2001-2019)

Zarife Gökçen KARADEM

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Entitüsü, Matematik Bölümü, Isparta/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6174-9486>

Prof. Dr. Mevlüde YAKIT ONGUN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Fakültesi, Matematik Bölümü, Isparta/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2363-9395>

ÖZET

Bu araştırma, 2001-2019 yılları arasında Türkiye'de düşünme becerileri konusunda yapılmış doktora tezlerinin nitel yaklaşım ile incelenmesi, eğilimlerinin belirlenmesi ve sunulmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda 81 doktora tezi genel özellikleri, amaçları, düşünme becerisi türleri, araştırma yöntemleri, örneklem özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın düşünme becerileri üzerine lisansüstü çalışma yapacak olan araştırmacılara ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada nitel yaklaşımlardan içerik analiz yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Örneklem olan 81 doktora tezinin YÖK Ulusal Tez Merkezinin resmi sitesinden ulaşılmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı ve onaylı 81 doktora tezinin yapıldığı üniversite ve enstitü, yayım yılı, amacı, odaklandığı düşünme becerisi, araştırma yaklaşımı, deseni, örneklem türü, örneklem büyüklüğüne dair sekiz veri türü Microsoft Excel programında araştırmacı tarafından geliştirilen tez inceleme formuna işlenmiştir. Tezler doküman incelemesi yapılarak incelenmiş olup, veriler betimsel ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin en çok Eğitim Bilimleri Enstitülerinde ve Gazi Üniversitesi'nde yapıldığı görülmüştür. Çalışmalar en fazla son iki yıl olan 2018 ve 2019 yıllarında yoğunluk kazanmıştır. Amaç olarak çoğunlukla eğitim / program / etkinlik vb uygulamaların düşünme becerileri üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Tezlerin yarıya yakını eleştirel düşünme becerisi üzerinde odaklanmıştır. Nicel yaklaşımın ve yarı deneysel desenin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Örneklem türü olarak en çok ilköğretim öğrencileri alınmış, en fazla 31-69 arası kişi üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Düşünme Becerileri, Betimsel Analiz, Doktora Tezleri

ABSTRACT

In this study, between the years 2001-2019 with a qualitative examination of the dissertation thinking about the approach made in Turkey, aims to determine the trend and presented. Accordingly, 81 doctoral theses have been evaluated in terms of their general characteristics, goals, types of thinking skills, research methods, and sampling characteristics. It is thought that the research will contribute to the researchers and the field that will do postgraduate studies on thinking skills. Descriptive analysis, one of the content analysis methods, was used in the research. The 81 doctoral theses, which are sample, have been reached from the official website of YÖK National Thesis Center. The university and institute, where 81 doctoral theses are registered and approved at YÖK National Thesis Center, were published in the thesis examination form developed by the researcher in Microsoft Excel program, eight years of publication year, purpose, thinking skills, research approach, pattern, sample type, sample size. . Theses were examined through document analysis and the data were analyzed by descriptive and content analysis. It has been observed that doctoral theses on thinking skills are mostly done in Educational Sciences Institutes and Gazi University. The studies mostly intensified in 2018 and 2019. As an aim, the effect of mostly education / program / activity etc. applications on thinking skills has been discussed. Almost half of the theses are focused on critical thinking skills. It is seen that quantitative approach and semi-experimental pattern are used frequently. Primary school students were taken as the sampling type, and studies were conducted on a maximum of 31-69 people.

Key Words: Thinking Skills, Descriptive Analysis, Doctoral Theses

1. GİRİŞ

Düşünme, insanlığın var oluşundan bu yana süregelen önemli bir zihinsel eylemdir. Düşünme ve nitelikleri, Eflatun ve Aristo zamanlarından başlayarak günümüze kadar birçok araştırmacının konusunu ve araştırmacının odağını oluşturmuştur (Yılmaz, 2018). Düşünme doğuştan her insanın sahip olduğu bir yetidir (Güneş, 2012). Düşünme becerisi ise insanların sorun durumundan elde ettiği tecrübe ve bilgileri içselleştirerek başka durumlara da aktarabilme yeteneği olarak ifade edilebilir (Öğretir ve Tuğluk, 2019). Temel düşünme yeteneği tüm bireylerde bulunmakta iken nitelikli düşünme ve üst düzey düşünme becerisine sahip olabilmek için bireylerin eğitim süreci içerisinde iyi yetiştirilmiş olması veya kendilerini özel olarak geliştirmesi gerekmektedir (Şenel, 2019). Bireylerin temel problemlerini çözmekte kullanmaları gereken bilgi, yöntem ve teknikleri mümkün olduğunca iyi bir şekilde nasıl kullanacakları, kişisel yeterlilikleri kazanmaları ve kazanacakları yeterlilikleri devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duyacakları tüm zihinsel faaliyetler ve yöntemler, genel olarak düşünme becerileri şeklinde adlandırılır. Bu beceriler bireylerin neye inanacaklarına ya da ne yapacaklarına dair karar verebilmeleri için gerekli bilgi, yetenek ve tutumları kapsamaktadır (Öğretir ve Tuğluk, 2019).

Bilimin ve teknolojinin gelişmesi ile beraber hızla değişen toplum yapısı içinde düşünme becerileri gelişmiş, problemleri çözebilen insanların bulunmasının önemi artmaktadır. Bu becerilerin bireylere okul yıllarında kazandırılması gerektiği, ülkelerin iş dünyası içerisinde ve gelecekteki rekabet piyasasındaki yerlerini bulabilmeleri adına 21. yüzyıl becerilerine daha fazla önem vermesi gerektiği düşünülmektedir (Yalçın,2018). Günümüzün iş dünyası ve liderleri, okullardan düşünme becerilerinin de yer aldığı "21. yüzyıl becerileri" ni öğrencilerine kazandırmalarını istemektedirler (National Research Council, 2012). 21. Yüzyıl becerileri kavramı ile öğrencileri gelecekteki dünyaya ve yaşama hazırlarken onların hangi becerilere sahip olması gerektiğinin tanımı yapılmaya çalışılmaktadır (Sing, 1991). Araştırmalar düşünme becerilerinin kendiliğinden doğal olarak gelişmediğini göstermektedir. Bu nedenle birçok ülkenin eğitim sisteminde düşünme eğitimi bağımsız bir ders olarak alınmakta, düşünme becerilerinin öğretilmesi için çeşitli yöntem ve teknikler geliştirilmekte, araştırmalar yapılmaktadır (Güneş 2012).

Alanyazın incelendiğinde doktora tezleri üzerine yapılan bazı analiz çalışmalarının (Haçat ve Demir 2019; Yuvayapan 2019; İdin ve Kaptan 2017; Yağan 2019; Yetkiner , Acar ve Ünlü 2019; Aydın ve Uysal 2014; Karakuş 2020; Mısır 2018; Cücük, 2017; Fazlıoğulları 2012; Karadağ 2009; Dursun, Bulut ve Yenen 2016;) var olduğu ve son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Dursun vd (2016) Türkiye’de eleştirel düşünme becerisi üzerine yapılan doktora tezlerini incelemiştir. Çalışmada 2007-2014 yılları arasında eleştirel düşünme becerisi konu başlığında yapılan 28 adet doktora tezi incelenmiştir. Araştırma kapsamında doktora tezleri cinsiyet, tezlerin yapıldığı üniversiteler, tezlerin sunulduğu enstitü ve anabilim dalları, araştırma konuları, araştırma desenleri, araştırma yöntemleri, veri toplama araçları ve çözümlenmesi, örneklem türü ve tezlerin yapıldığı iller başlıkları altında analiz edilmiştir. Ancak literatür incelendiğinde, düşünme becerileri konusunda yapılmış doktora tezlerinin genel özellikleri ve çalışılan konuların yönelimlerini belirleyen kapsamlı bir çalışmanın eksikliği fark edilmiştir. Bu eksiklikten hareket edilerek bu araştırmada, Türkiye’de düşünme becerileri üzerine yapılmış doktora tezlerinin genel özellikleri ve içerik özellikleri nasıldır? Hangi düşünme becerilerine yer verilmiştir? sorularına cevap aranmıştır. Bu araştırma ile düşünme becerileri üzerine hazırlanan doktora tezlerinin genel bir değerlendirmesinin yapılmasının, düşünme becerileri üzerinde çalışma yapmak isteyen araştırmacılara genel bir bakış açısı kazandırılacağı ve alana katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı 2001-2019 yılları arasında Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılmış doktora tezlerinin betimsel analiz yöntemi ile incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda tezler genel özellikleri, amaçları, düşünme türleri, araştırma yöntemleri, örneklem özellikleri açısından değerlendirilmektedir.

Araştırmada 5 alt probleme cevap aranmıştır.

- 1-Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin genel özellikleri (yayımlandıkları üniversite ve enstitü, yayın yılı)nelerdir?
- 2- Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin amaçları nelerdir?
- 3- Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerindeki düşünme becerileri türleri nelerdir?

4- Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinde kullanılan araştırma yöntemleri ve desenleri nelerdir?

5-Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin örneklem türleri ve büyüklükleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması, analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada 2001-2019 yılları arasında Türkiye’de yapılan ve tez başlığında “düşünme becerileri” anahtar kelimeleri bulunan 81 doktora tezi nitel araştırma yaklaşımı ile incelenmiştir. İçerik analizi yöntemlerinden betimsel analizin kullanıldığı bu araştırma, tezlerin genel özellikleri ve içerik özelliklerinin eğilimlerini tespit etme esasına dayanmaktadır. İçerik analizi çalışmaları; meta-analiz, meta-sentez ve betimsel (descriptive) olmak üzere üç alt başlık altında ele alınmaktadır (Çalık ve Sözbilir, 2014). Betimsel analizin, araştırmacılar için çalışmak istedikleri farklı olgu ve olaylar hakkında özet bilgi elde edebilmeleri için sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu belirtilmiştir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Betimsel analiz çalışmaları; belirli bir konu üzerinde yapılan çalışmaların ele alınıp eğilimlerinin ve araştırma sonuçlarının tanımlayıcı bir boyutta değerlendirilmesini içeren sistematik çalışmalardır (Sözbilir, Kutu & Yaşar 2012).

2.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yapılan tez başlığında “Düşünme Becerileri” anahtar kelimeleri bulunan doktora tezleri oluşturmaktadır. Örnekleme 2019-2020 öğretim yılı bahar dönemi Mart ayında YÖK Ulusal Tez Merkezinin resmi sitesi olan [tps://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/) adresinden ulaşılmıştır. Söz konusu sayfanın tarama/detaylı tarama kısmında “Tez Türü; Doktora”, “Yıl; 2001-2019”, “Durumu; Onaylandı”, “Dil; Türkçe”, “Tez adı; Düşünme Becerileri” yazılmış ve diğer bölümler boş bırakılmıştır. Yapılan detaylı arama sonucunda tez adında düşünme becerileri geçen 81 doktora tezi listelenmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezinin resmi sitesinde 2001’den itibaren yayımlanan tezler bulunduğundan dolayı örnekleme 2001’den itibaren yayımlanan doktora tezleri alınmıştır. 2020 yılında tez yayımlama süreci tamamlanmadığı için 2020 yılında yapılan tezler örnekleme dahil edilmemiştir. 2001-2019 yıllarında yapılan ve tez başlıklarında düşünme becerileri geçen 81 doktora tezinin hepsi örneklem olarak araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada kullanılan doktora tezleri Ek-1 de sunulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Örnekleme olarak araştırma kapsamına alınan 81 doktora tezinden 78 tanesinin tam metni pdf formatında bilgisayara kaydedilmiştir. Tezlerden 3 tanesinin erişim izni bulunmadığı için bu tezlerin incelenmesi özetleri üzerinden yapılmıştır. Verilerin işlenmesi için araştırmacı tarafından Microsoft Excel programında tez inceleme formu oluşturulmuştur. Tezlerin başlığı, yayın yılı, yapıldığı üniversite ve enstitü adı, amacı, içerdiği düşünme türü, araştırma modeli, araştırma deseni, örneklem türü, örneklem büyüklüğü ile ilgili veriler tez inceleme formuna işlenmiştir. Bu araştırmada tezlerin genel özellikleri ve içerik özellikleri olmak üzere iki ana özelliği ele alınmaktadır. Tezlerin genel özellikleri yayın yılı, yayımlandığı üniversite ve enstitüden oluşurken içerik özellikleri ise amaç, düşünme türü, araştırma yöntemleri ve desenleri, örneklem türü ve büyüklüğü bilgilerini kapsamaktadır.

Tezler betimsel yaklaşım çerçevesinde doküman incelemesi yapılarak incelenmiş, veriler betimsel ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Tezlerin genel özellikleri kısmı betimsel analiz yöntemi ile, içerik özellikleri kısmı ise içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Betimsel analizde elde edilen verilerin yüzde ve frekans tespit çalışması, içerik analizinde ise öncelikle kodlama sonra da temalaştırma çalışması gerçekleştirilmiştir. Tezlerden elde edilen veriler tez inceleme formuna işlendikten sonra, Microsoft Excel programı yardımıyla analiz edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde frekans ve yüzde değerlerinden yararlanılmıştır. Sonuçlar frekans ve yüzde tablolarına dönüştürülerek betimsel biçimde sunulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin; genel özellikleri (yapıldığı üniversite ve enstitü, yıl), amaçları, odaklandığı düşünme türleri, araştırma yöntemleri ve desenleri, örneklem türleri ve büyüklükleri ile ilgili bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Bulgular cevaplanmak istenen araştırma soruları temel alınarak analiz edilmiştir.

3.1. Türkiye’de Düşünme Becerileri Konusunda Yapılan Doktora Tezlerinin Genel Özelliklerinin Dağılımı

Türkiye’de düşünme becerileri üzerine yazılan doktora tezlerinin hazırlandığı üniversite ve enstitülerin dağılımı Tablo 1 de, doktora tezlerinin yayınladığı yıllara göre dağılım Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1. Tezlerin Yapıldığı Üniversite ve Enstitülere Göre Dağılım

	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Fen Bilimleri Enstitüsü	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Sağlık Bilimleri Enstitüsü
1. Adnan Menderes Üniversitesi			2		
2. Anadolu Üniversitesi	3				
3. Ankara Üniversitesi	2	1			
4. Atatürk Üniversitesi	5				
5. Çukurova Üniversitesi			3		
6. Dokuz Eylül Üniversitesi	7				
7. Dumlupınar Üniversitesi	1				
8. Fırat Üniversitesi	4				
9. Gazi Üniversitesi	23				
10. Gaziantep Üniversitesi	1				
11. Hacettepe Üniversitesi	3		2		1
12. İnönü Üniversitesi	1				
13. İstanbul Üniversitesi	2				
14. Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	1			
15. Marmara Üniversitesi	8				
16. Necmettin Erbakan Üniversitesi	2				
17. Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1		1		
18. Osmangazi Üniversitesi	1				
19. Pamukkale Üniversitesi	2				
20. Sakarya Üniversitesi	1				
21. Trabzon Üniversitesi	1			1	
Toplam	69	2	8	1	1

Tablo 1 incelendiğinde tezlerin 21 farklı üniversite ve 4 farklı enstitüde yapıldığı görülmektedir. En fazla doktora tezi Eğitim Bilimleri Enstitü’lerinde (f=69), en az doktora tezi lisansüstü eğitim enstitüsünde (f=1) ve sağlık bilimleri enstitüsünde (f=1) yapılmıştır. Üniversiteler bazında incelendiğinde Gazi Üniversitesi düşünme becerileri üzerine yapılmış en fazla doktora tezinin bulunduğu üniversitedir (f=23). Marmara Üniversitesi (f=8) ve Dokuz Eylül Üniversitesi (f=7) ikinci ve üçüncü üniversiteler konumundadır.

Tablo 2. Tezlerin Yapıldığı Yıllara Göre Dağılım

Yıl	F	(%)	Yıl	F	%
2001	2	2,47	2011	6	7,14
2002	1	1,23	2012	2	2,47
2003	0	0	2013	8	9,88
2004	0	0	2014	4	9,94
2005	0	0	2015	3	3,70
2006	0	0	2016	7	8,64
2007	3	3,70	2017	6	7,14
2008	6	6,14	2018	12	14,81
2009	5	7,17	2019	12	14,81
2010	4	9,94	Toplam	81	100

Tablo 2 incelendiğinde %14,81 ile 2018 ve 2019 yılları en fazla doktora tezinin yapıldığı yıllardır. En az olarak tezlerin %9,88 i 2013 yılında, %8,64 ü 2016 yılında yapılmıştır. Araştırmanın kapsadığı 2018 ve 2019 yılları düşünme becerileri konusunda en fazla doktora tezinin yapıldığı gözlenmekte iken, 2003, 2004, 2005, 2006 yıllarında ise hiçbir doktora tez çalışması bulunmadığı görülmektedir.

3.2. Türkiye’de Düşünme Becerileri Konusunda Yapılan Doktora Tezlerinin Amaçlarının Dağılımı

Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin amaçlarının dağılımı Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Tezlerin Amaçlarının Dağılımı

Amaç	f	%
1. Eğitim, program, etkinlik vb. uygulamaların düşünme becerileri üzerine etkisini incelemek	39	48,15
2. Eğitim, program, etkinlik vb. uygulamaların akademik başarıya ve düşünme becerileri üzerine etkisini incelemek	15	18,52
3. Düşünme becerilerini geliştirmek	7	8,65
4. Düşünme becerilerinin bazı değişkenler üzerine etkisini belirlemek	3	3,71
5. Düşünme beceri düzeylerini belirlemek	4	4,94
6. Düşünme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi	2	2,47
7. Düşünme becerilerini kullanmak	1	1,23
8. Düşünme becerileri eğitiminin etkililik düzeylerini incelemek	4	4,94
9. İki farklı eğitimin/programın karşılaştırılmalı olarak incelenmesi	2	2,47
10. Düşünme becerilerindeki değişimin incelenmesi	1	1,23
11. Düşünme becerileri kazandırmaya yönelik program geliştirmek	1	1,23
12. Düşünme becerisi öğretiminin öğrenme türlerine etkisini incelemek	1	1,23
13. Düşünme becerisi öğretiminde öğretiminde problem çözme yöntemini kullanmak	1	1,23
Toplam	81	100

Tablo 3 ‘de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin amaçları görülmektedir. Tezlerin amaçlarını içeren ham veriler incelendiğinde bazı tezlerde birden fazla amacın yer aldığı tespit edilmiştir. Çözümlemede her tezin ana amacı ele alınarak amaçlar kategorize edilmiştir. Doktora tezlerinin % 48,15 inde bir eğitim, program, etkinlik, modül gibi uygulamaların düşünme becerileri üzerine etkisini incelemek amaç olarak yer almıştır. Doktora tezlerinin en fazla “Eğitim, program, etkinlik vb. uygulamaların düşünme becerileri üzerine etkisini incelemek” amacı ile yapıldığı görülmektedir. Bunun yanında tezlerin %18,52 si uygulamaların hem düşünme becerisine hem de akademik başarıya etkisini incelemeyi amaç olarak ele almıştır. “Düşünme becerilerini kullanmak”, “düşünme becerilerindeki değişimin incelenmesi”, “düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik program geliştirmek”, “düşünme becerisi öğretiminin öğrenme türlerine etkisini incelemek”, “düşünme becerisi öğretiminde problem çözme yöntemini kullanmak” amaçları %1,23 ile tezlerde en az yer alan amaçlardır.

3.2. Türkiye’de Düşünme Becerileri Konusunda Yapılan Doktora Tezlerinin Odaklandığı Düşünme Becerisi Türlerinin Dağılımı

Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin odaklandığı düşünme becerisine göre dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Tezlerde Odaklanılan Düşünme Türlerinin Dağılımı

Düşünme Türü	f	%
1. Analitik düşünme	1	0,97
2. Bilgi İşlemsel Düşünme	2	1,94
3. Bilimsel Düşünme	1	0,97
4. Cebirsel Düşünme	1	0,97
5. Coğrafi Düşünme	1	0,97
6. Duygusal zeka düşünme becerileri	1	0,97
7. Düşünme Becerileri	2	1,94
8. Eleştirel Düşünme	41	39,81
9. Geometrik Düşünme	2	1,94
10. Kritik Düşünme	1	0,97
11. Mantıksal Düşünme	2	1,94
12. Matematiksel Düşünme	3	2,91
13. Özenli Düşünme	1	0,97

14. Problem Çözme	7	6,81
15. Sistemik düşünme	1	0,97
16. Tarihsel Düşünme	3	2,91
17. Tümlşik Düşünme	1	0,97
18. Uzamsal Düşünme	3	2,91
19. Üst Düzey Düşünme	3	2,91
20. üstbilişsel düşünme	1	0,97
21. Yansıtıcı Düşünme	9	8,74
22. Yaratıcı Düşünme	16	15,54
Toplam	103	100

Tablo 4 te verilen doktora tezlerinde odaklanılan düşünme türleri incelendiğinde tezlerde 22 farklı düşünme becerisi türünden toplam 103 düşünme becerilerine odaklanıldığı görülmektedir. Bazı tezlerde birden fazla düşünme türüne yer verilmiştir. Tezlerde en fazla odaklanılan düşünme becerisi, eleştirel düşünme becerisidir ve 41 tezde kullanılmıştır. Tezlerin %39,81 i eleştirel düşünmeye, % 15,54 ü yaratıcı düşünmeye, %8,74 i yansıtıcı düşünmeye odaklanmıştır. Analitik düşünme, bilimsel düşünme, cebirsel düşünme, coğrafi düşünme, kritik düşünme, özenli düşünme, sistemik düşünme, tümlşik düşünme, üstbilişsel düşünme becerileri %0,97 ile en az odaklanılan beceri türleridir.

3.4. Türkiye’de Düşünme Becerileri Konusunda Yapılan Doktora Tezlerinin Araştırma Yaklaşımları ve Desenlerinin Dağılımı

Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin araştırma yaklaşımlarının dağılımı Tablo 5’te, araştırma desenlerinin dağılımı Tablo 6’da, yaklaşımların ve desenlerin bir arada gösterildiği dağılım Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 5. Tezlerde Kullanılan Araştırma Yaklaşımlarının Dağılımı

Araştırma Yaklaşımları	f	%
Nitel Yöntem	10	12,35
Nicel Yöntem	43	53,08
Karma Yöntem	27	33,34
Belirtilmemiş	1	1,23
Toplam	81	100

Tablo 5’teki veriler incelendiğinde tezlerde en çok kullanılan araştırma yaklaşımının nicel yöntem olduğu görülmektedir. Nicel yöntem yöntem tezlerin % 53,08 inde kullanılıken, nitel yöntem tezlerin % 12,35 inde yer almıştır. Hem nicel hem de nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntem 27 tezde kullanılmıştır.

Tablo 6. Tezlerde Kullanılan Araştırma Desenlerinin Dağılımı

Araştırma Desenleri	f	%
Betimsel/Tarama Model	8	7,27
Zayıf Deneysel Desen	1	0,91
Yarı Deneysel Desen	23	20,91
Deneysel Desen	37	33,64
Fenomoloji	5	4,55
Eylem Araştırması	11	10,
Kuram Oluşturma	1	0,91
Durum Çalışması	9	8,18
Belirtilmemiş	14	12,73
Toplam	110	100

Tablo 6’da tezlerde kullanılan araştırma desenlerinin dağılımı gösterilmiştir. Verilere göre tezlerde en fazla % 33,64 deneysel desenin, en az ise %0,91 ile kuram oluşturma deseninin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 7. Tezlerde Kullanılan Araştırma Yaklaşımlarının ve Desenlerinin Dağılımı

Araştırma Yaklaşımları	f	Araştırma Desenleri	f
Nicel	43	Betimsel/Tarama Modeli	8
		Deneysel Desen	20
		Yarı Deneysel Desen	15
Nitel	10	Durum Çalışması	2
		Fenomoloji	1
		Eylem Araştırması	6
		Belirtilmemiş	1

Karma (Nitel+Nicel)	27	Durum Çaçıması + Yarı deneysel Desen	4
		Durum Çalışması + Deneysel Desen	2
		Fenomonoloji + Deneysel Desen	4
		Eylem Araştırması + Deneysel Desen	4
		Belirtilmemiş + Deneysel Desen	7
		Belirtilmemiş + Yarı Deneysel Desen	4
		Belirtilmemiş + Zayıf Deneysel Desen	1
		Durum Çalışması, Eylem araştırması, Kuram Oluşturma + Belirtilmemiş	1
Belirtilmemiş	1		
Toplam	81	80	

Tablo 7 tezlerde kullanılan araştırma yaklaşımları ve desenleri beraber sunulmuştur. Veriler incelendiğinde Nicel araştırma yaklaşımlarından deneysel desenin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

3.5. Türkiye’de Düşünme Becerileri Konusunda Yapılan Doktora Tezlerinin Örneklem Türleri ve Büyüklüklerinin Dağılımı

Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin örneklem türlerinin dağılımı Tablo 8’de, örneklem büyüklüklerinin dağılımı Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 8. Tezlerde Kullanılan Örneklem Türlerinin Dağılımı

Örneklem Türü	f	%	f	%
Okul Öncesi	6	7,4		
İlköğretim	34	41,98	3.Sınıf	2,94
			4.Sınıf	17,64
			5.Sınıf	8,82
			6.Sınıf	17,64
			7.Sınıf	20,59
			8.Sınıf	20,59
			6.,7.,Sınıf	2,93
			Belirtilmemiş	8,82
Lise	13	16,06	9.Sınıf	38,47
			10.Sınıf	30,77
			11.Sınıf	15,38
			12.Sınıf	15,38
Üniversite Öğrencisi	24	29,64		
Yetişkin	2	2,46		
Karma	2	2,46		
Toplam	81	100		

Tablo 8’ de verilen örneklem türlerine ilişkin veriler incelendiğinde tezlerin % 41,98 sinde ilköğretim öğrencilerinden oluşan örneklemelerin kullanıldığı görülmektedir. İlköğretim öğrencileri arasında ise en fazla % 20,59 ile 6. Sınıf ve 7. Sınıf öğrencileri örneklem olarak alınmıştır. Doktora tezlerinde %29,64 ile üniversite öğrencileri, %16,06 ile lise öğrencileri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem türü olarak en az % 2,46 ile yetişkin grubu üzerinde çalışma yapılmıştır.

Tablo 9. Tezlerde Kullanılan Örneklem Büyüklüklerinin Dağılımı

Örneklem büyüklüğü	f	%
0-10	3	3,7
11-30	10	12,35
31-69	40	49,39
70-99	14	17,28
100-200	7	8,64
201-99	5	6,17
1000+	2	2,47
Toplam	81	100

Tablo 9’ da sunulan veriler incelendiğinde örneklem büyüklüğü olarak en fazla % 49,39 ile 31-69 aralığında kişi doktora tezlerinin çalışma kapsamına alınmıştır. %17,28 ile 70-99 arasında kişi, %12,34 ile 11-30 kişi örneklem sayısı olarak alınmıştır. %2,47 ile 1000 den fazla örneklemin yer aldığı 2 adet tez olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın amacı, 2001-2019 yılları arasında Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin betimsel analizi yöntemi ile incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda, 81 doktora tezi genel özellikleri, amaçları, düşünme türleri, araştırma yöntemleri, örneklem özellikleri açısından incelenmektedir.

Araştırmada incelemeler yapılırken tez inceleme formuna tezlerin hazırlandığı üniversite ve enstitü, yayın yılı, amaç, odaklanılan düşünme becerisi türü, araştırma yöntemi ve deseni, örneklem türü ve büyüklüğüne dair veriler işlenerek toplam 5 araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada her bir araştırma sorusuna yönelik bulgular tek tek ele alınarak tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Genel özellikler (yayımlandıkları üniversite ve enstitü, yayın yılı) incelendiğinde tezlerin 21 farklı üniversitede ve 4 farklı enstitüde hazırlandığı görülmektedir. Çoğunluğunun ise Eğitim Bilimleri Enstitülerinde hazırlandığı dikkat çekmektedir. Bu durum düşünme becerileri ile eğitim alanlarının yakından alakalı olması ile yorumlanabilir. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ve Sağlık Bilimleri Enstitüsünde düşünme becerileri üzerine hazırlanan doktora tezlerinin sayısı oldukça azdır. Tezlerin hazırlandığı üniversiteler baz alındığında düşünme becerileri üzerine en fazla doktora tezi Gazi Üniversitesi’nde hazırlanmıştır. Gazi Üniversitesi’ni Marmara Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi izlemektedir. Bu üniversitelerin köklü üniversiteler olması ve uzun yıllar lisansüstü çalışmaların yapıyor olması ile bu sonuçlar beklenen niteliktedir. Tezlerin 2001- 2019 arasındaki yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla tezin 2018 ve 2019 yıllarında hazırlandığı ve 2003, 2004, 2005, 2006 yıllarında hiç tez hazırlanmadığı dikkat çekmektedir. 2001 den bu yana 18 yıllık süreç içerisinde düşünme becerilerinin öneminin son yıllarda artması ile düşünme becerileri üzerine yapılan çalışmalarda da artış gözlemlendiği şeklinde ifade edilebilir.

Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin amaçları incelendiğinde bir program, eğitim, etkinlik, rehber, modül, öğretim tasarısı, yaklaşım gibi uygulamaların düşünme becerileri üzerine etkilerini incelemenin en fazla kullanılan amaç olduğu görülmektedir. Benzer şekilde uygulamaların hem akademik başarıya hem de düşünme becerileri üzerine etkilerini incelemek yine çok kullanılan bir amaçtır. Her ikisinde de uygulamaların düşünme becerileri üzerine etkilerini incelemenin yer aldığı ve doktora tezlerinin çoğunlukla bu amaç için yapıldığı söylenebilir. Konu ile alakalı birçok tezde bir program, öğretim tasarısı, çalışma etkinlikleri tasarlanıp örneklem üzerine uygulanmıştır. Bu uygulamaların düşünme becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinde odaklanılan düşünme becerileri türleri incelendiğinde bazı tezlerde tek bir düşünme türüne odaklanılırken bazı tezlerde birden fazla düşünme türü üzerinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Üzerinde en çok çalışma yürütülen düşünme becerisi türü eleştirel düşünmedir. En çok kullanılan düşünme becerileri olarak eleştirel düşünmeyi yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme becerileri izlemektedir. 21. Yüzyıl becerileri adı altında öğrenme ve yenilik becerilerinin içinde eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcılık gibi beceriler yer almaktadır. Eleştirel düşünme becerisinin 21. yüzyıl becerilerinden biri olarak anılmasının sonucu olarak doktora tezlerinde en fazla odaklanılan düşünme becerisinin de eleştirel düşünme becerisi olduğu şeklinde yorum yapılabilir. Analitik düşünme, bilimsel düşünme, cebirsel düşünme, coğrafi düşünme, duygusal zeka düşünme, kritik düşünme, özenli düşünme, sistemik düşünme, tümleşik düşünme, üstbilişsel düşünme becerileri doktora tezlerinde en az kullanılan beceri türleri olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de Düşünme Becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinde kullanılan araştırma yaklaşımları ve desenleri incelendiğinde araştırma yaklaşımlarının nicel yöntem, nitel yöntem ve karma yöntem olarak 3 e ayrıldığı söylenebilir. Doktora tezlerinin yarısından fazlasında nicel yaklaşım kullanılmıştır. Nicel yaklaşımlar içinde de en fazla deneme modelleri kullanılmış olup nicel yöntemle hazırlanan tezler çoğunlukla deneysel desen ve yarı deneysel desen ile tasarlanmıştır. İncelenen doktora tezlerinde en az nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel yaklaşım ile hazırlanan tezlerde en fazla eylem araştırması kullanıldığı dikkat çekmektedir. Eylem araştırmaları genellikle eğitim öğretim ortamlarında kullanılan bir araştırma yöntemidir. Düşünme becerileri üzerine hazırlanan doktora tezlerinin çoğunluğunun Eğitim Bilimleri Enstitülerinde hazırlanmış olması ile eylem araştırmasının sık kullanılması birbiriyle örtüşen bir durum

olarak değerlendirilebilir. Nicel yaklaşımlardan tarama/betimsel desen ile nitel yaklaşımlardan kuram oluşturma doktora tezlerinde en az kullanılan desenlerdir. Karma yöntemle hazırlanan tezlerde yarı deneysel desenle birlikte durum çalışması, deneysel desenle birlikte eylem araştırmasının daha sık kullanılmış olması dikkat çekmektedir.

Türkiye’de düşünme becerileri konusunda yapılan doktora tezlerinin örneklem türleri ve büyüklükleri incelendiğinde okul öncesinden yetişkin gruplara kadar birçok örneklem türünün tezlerde kullanıldığı söylenebilir. Örneklem türü olarak en çok kullanılan örneklem grubu ilköğretim öğrencileridir. En az yetişkin gruplar örneklem olarak alınmıştır. Bazı tezlerde örneklem türünün net olarak belirtilmediği dikkat çekmektedir. Örneklem büyüklüğü olarak en fazla 31-69 arasında kişi ile çalışmaların yapıldığı tezlerin neredeyse yarısında bu sayı aralığında örneklem kullanıldığı görülmektedir. 10’dan az ve 1000’den fazla örneklem büyüklüğünün kullanıldığı tez sayılarının birbirine yakın olmakla beraber oldukça az olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada düşünme becerileri konusunda yapılan 81 doktora tezi incelenmiştir. Düşünme becerileri üzerine çalışma yapmayı planlayan araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- 1- Benzer bir araştırmanın belirli periyotlarla tekrarlanması ile düşünme becerileri eğilimlerinin nasıl olacağını belirlenmesi ve önceki çalışmalarla karşılaştırılması alana katkı sağlayabilir.
- 2- Araştırma kapsamındaki doktora tezlerinde ele alınmayan farklı düşünme becerileri üzerinde yeni lisansüstü çalışmalar yapılabilir.
- 3- Düşünme becerileri üzerine sadece doktora tezleri değil, farklı çalışma alanlarını da kapsayan içerik analiz araştırmaları yapılarak daha geniş bir çalışma yapılabilir.
- 4- Düşünme becerileri üzerine yapılan araştırmalar çoğunlukla öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Farklı örneklem grupları üzerinde (halk, yöneticiler, engelliler, vb.) araştırma yapılabilir.
- 5- Düşünme becerileri üzerine yapılan doktora tezleri tüm anabilim dallarına göre ayrı ayrı incelenebilir.
- 6- Düşünme becerileri üzerine yapılan yüksek lisans tezlerinin de araştırma kapsamına dahil edilmesi ile daha kapsamlı bir çalışma olarak lisansüstü çalışmalar içerik analizi ile incelenebilir.
- 7- Yurtdışındaki doktora tezlerin de örnekleme dahil edildiği bir araştırma yapılarak karşılaştırmalarda bulunulabilir.

Ek.1: Araştırma Kapsamında İncelenen Doktora Tezleri

ORHAN AKINOĞLU	2001	Eleştirel düşünme becerilerini temel alan fen bilgisi öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisi
SEMİH ŞAHİNEL	2001	Eleştirel düşünme becerileri ile tümleşik dil becerilerinin geliştirilmesi
MÜGE YILMAZ	2002	Duygusal zeka düşünme becerileri eğitiminin annelerin duygusal zeka düzeyine etkisi
CÜNEYT AKAR	2007	İlköğretim öğrencilerinde eleştirel düşünme becerileri
DERYA ÇELİK	2007	Öğretmen adaylarının cebirsel düşünme becerilerinin analitik incelenmesi
HAKAN GÜLVEREN	2007	Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri
SERKAN ŞENDAĞ	2008	Çevrimiçi probleme dayalı öğrenmenin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerine ve akademik başarılarına etkisi
HASAN IŞIK	2008	Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi
BARIŞ KAYA	2008	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretime yönelik öz-yeterliklerinin değerlendirilmesi
DİZAR ERCİVAN ZENCİRCİ	2008	Görsel sanatlar öğretmeni adaylarında özgün baskının yaratıcı düşünme becerileri ve öz-yeterlik algısı üzerindeki yansıması
EMEL TOK	2008	Düşünme becerileri eğitimi programının okul öncesi öğretmen adaylarının eleştirel, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi

ADEM TAŞDEMİR	2008	Matematiksel düşünme becerilerinin ilköğretim öğrencilerinin fen ve teknoloji dersindeki akademik başarıları, problem çözme becerileri ve tutumları üzerine etkileri
MUSTAFA OBAY	2009	Problem çözme yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin gelişim sürecinin incelenmesi
MÜNEVVER CAN YAŞAR	2009	Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının yaratıcı düşünme becerilerine drama eğitiminin etkisinin incelenmesi
MERYEM NUR AYDEDE	2009	Aktif öğrenme uygulamalarının öğrencilerin kendi kendine öğrenme ve eleştirel düşünme becerileri ile öz yeterlilik inançlarına ve erişilerine etkisi
CENK YOLDAŞ	2009	Çevre bilimi ders<inin sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme becerileri, erişileri ve tutumlarına etkisi
HÜSEYİN ÖZÇINAR	2009	Video-durumlarda yansıma noktalarının ve tartışma gruplarında öğretmen katılımının öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi
GİZEM SAYGILI	2010	Öğretim teknolojilerinin fen ve teknoloji dersinde kullanımının ilköğretim öğrencilerinin problem çözme becerilerine öğrenme ve ders çalışma stratejilerine üst düzey düşünme becerilerine fen ve teknoloji dersine yönelik tutumlarına ve ders başarısına etkisinin incelenmesi
BURAK KARABEY	2010	İlköğretimdeki üstün yetenekli öğrencilerin yaratıcı problem çözmeye yönelik erişi düzeylerinin ve kritik düşünme becerilerinin belirlenmesi
MUSTAFA TERZİ	2010	Van hiele geometrik düşünme düzeylerine göre tasarlanan öğretim durumlarının öğrencilerin geometrik başarı ve geometrik düşünme becerilerine etkisi
SAFİYE ASLAN	2010	Ortaöğretim 10. sınıf öğrencilerinin üst bilimsel süreç ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine bilimsel tartışma odaklı öğretim yaklaşımının etkisi
ABDULLAH BALCIOĞULLARI	2011	Coğrafi bilgi sistemleri destekli coğrafi düşünme becerileri öğretiminin öğrencilerin coğrafi düşünme becerilerine, akademik başarılarına ve bunların kalıcılığına etkisi
ÇELEBİ ULUYOL	2011	Web destekli örnek olay yönteminde çoklu bakış açısı ve yüz yüze etkileşimin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi
BURAK ERHAN TARLAKAZAN	2011	Grafik tasarım eğitiminde yaratıcı tipografi uygulamalarının öğrencilerin ürünlerine ve üst düzey düşünme becerilerine etkisi
ELİF EMİNE BALTA	2011	Waldmann modeli ile yapılan metin öğretiminin 8. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisinin incelenmesi
BESİME ARZU GÜNGÖR AKINCI	2011	İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde temsili resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi
NEJLA GÜLTEPE	2011	Bilimsel tartışma odaklı öğretimin lise öğrencilerinin bilimsel süreç ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine etkisi
ÖZCAN PALAVAN	2012	Hayat bilgisi dersinde beyin temelli öğrenmenin öğrencilerin başarılarına tutumlarına ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi
ESEN ERSOY	2012	Probleme dayalı öğrenme sürecinde üst düzey bilişsel düşünme becerileri ve duyuşsal kazanımlardaki değişim
CANSES TİCAN	2013	Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerine, eleştirel düşünme becerilerine, demokratik tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi
ÇİĞDEM ALDAN KARADEMİR	2013	Öğretmen adaylarının sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen öz yeterlik düzeyine etkisi
MÜCAHİT GÜLTEKİN	2013	Eleştirel düşünme becerilerini geliştirme programının lise öğrencilerinin otomatik düşünceleri üzerindeki etkisi
NUR ÇAKIR	2013	Üniversite eğitiminin üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine etkisi

ŞENEL ELALDI	2013	Yansıtıcı düşünme etkinlikleri ile destekli tam öğrenme modelinin tıp fakültesi öğrencilerinin üstbilis becerileri, öz-düzenleme stratejileri, öz-yansıtma becerileri, öz-yeterlik inançları, eleştirel düşünme becerileri ve akademik başarılarına etkisi
FATMA SAÇLI	2013	Yaratıcı drama eğitiminin aday beden eğitimi öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerileri ve eğilimleri üzerine etkisi
ÇİĞDEM ÇAĞLAYAN ÖZTÜRK	2013	İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi
BİLGE ÇAM AKTAŞ	2013	Ortaöğretimde Uluslararası Bakalorya Programı ile ulusal programdaki anadil öğretimi derslerinin eleştirel düşünme becerileri açısından karşılaştırılması
ÇİĞDEM NİLÜFER UMAR	2014	Karma öğrenme yöntemi ile farklılaştırılmış öğretim ortamının üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin akademik başarılarına, eleştirel düşünme becerilerine ve yaratıcılıklarına etkisi
KAAN BATI	2014	Modellemeye dayalı fen eğitiminin etkililiği; Bu eğitimin öğrencilerin bilimin doğası görüşleri ile eleştirel düşünme becerilerine etkisi
BETÜL KÜÇÜK DEMİR	2014	Argümantasyon tabanlı bilim öğrenme yaklaşımının öğrencilerin matematik başarılarına ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi
AYŞEGÜL NİHAN EROL ŞAHİN	2014	Tarih öğretiminde analogi yönteminin kullanılmasının orta öğretim öğrencilerinin tutumlarına, başarılarına ve tarihsel düşünme becerilerine etkisi
UFUK TÖMAN	2015	Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerindeki gelişimin öğretim süresi boyunca incelenmesi
İRFAN NİHAN DEMİREL	2015	Sosyal risk altındaki çocukların eleştirel düşünme becerileri ile davranışları arasındaki ilişkinin görsel sanatlar eğitimi yoluyla çözümlenmesi
NİHAL YILDIZ	2015	İlkokul sosyal bilgiler öğretiminde Başarılı Zeka Kuramına dayalı etkinliklerin düşünme becerilerine etkisi
SALİM ŞAHİN	2016	Zenginleştirilmiş eğitim programının öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri, problem çözme becerileri ve matematik kaygısı üzerine etkisinin incelenmesi
ÜMMÜYE NUR TÜZÜN	2016	Bilim eğitiminde lise öğrencilerinin argümantasyon becerilerinin geliştirilmesi yoluyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi
CANAN YALÇINYİĞİT	2016	Biyoloji dersinde probleme dayalı öğrenmede eleştirel düşünme becerileri ile ilgili araştırma
BELGİN SÖNMEZ	2016	Düşünme eğitimi dersinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi
BURCU TEMİZ ÇINAR	2016	Argümantasyona dayalı öğretimin ilköğretim öğrencilerinin başarıları kavramsal anlamaları ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkisi: Yaşamımızdaki Elektrik ünitesi
ERHAN ŞAHİN	2016	Argümantasyon tabanlı bilim öğrenme yaklaşımının (ATBÖ) üstün yetenekli öğrencilerin akademik başarılarına, üstbilis ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi
ŞÜKRÜ CANSIZ	2016	Gerçekçi matematik eğitimi yaklaşımının öğrencilerin matematik başarısına ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi
BETÜL ARISOY	2017	Konu temelli eleştirel düşünme öğretiminin matematik dersinde öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri, eleştirel düşünme erdemleri ve matematik dersine ilişkin tutumlarına etkisi
CEMRE ERTEN TATLI	2017	Çocuklarda yaratıcı düşünme becerilerinin saptanması ve okul psikolojik danışmanlarının farkındalığının incelenmesi

GÜL DALĞAR	2017	Görsel sanat eğitimi programının okul öncesi dönem çocuklarının eleştirel düşünme becerilerine etkisinin incelenmesi
BİNHAN KOYUNCUOĞLU	2017	Ana sınıfına devam eden dört beş yaş çocukların yaratıcı düşünme becerilerine duyu eğitim programının etkililiğinin incelenmesi
HALİL İBRAHİM KORKMAZ	2017	Doğal açık alanlarda uygulanan sorgulama temelli etkinliklerin çocukların geometrik ve uzamsal düşünme becerilerine etkisi
YASEMİN HACIOĞLU	2017	Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) eğitimi temelli etkinliklerin fen bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi
ZEHRA SEDEF KORKMAZ	2018	Eleştirel düşünme becerileri eğitiminin öğretmenlerin ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi
BESTE ATALAY ÖCAL	2018	Scaffolding stratejilerinin müzik öğretmeni adaylarının çalgı öğretme ve yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi (Marmara Üniversitesi örneği)
VOLKAN KUKUL	2018	Programlama öğretiminde farklı yapılandırılan süreçlerin öğrencilerin bilgi işlemsel düşünme becerilerine, özyeterliliklerine ve programlama başarılarına etkisi
YILMAZ KESKİN	2018	Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ile öğretimin öğretmen adaylarının akademik başarılarına ve mekânsal düşünme becerilerine etkisi
İBRAHİM HALİL YURDAKAL	2018	Yaratıcı okuma çalışmalarının ilkökul 4. sınıfta okuma ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye etkisi
BÜŞRA BAŞAK ÖZYURT SOYTÜRK	2018	Ortaokul öğrencilerinde kompleks kavramların öğretimi sırasında sistemik düşünme becerilerinin geliştirilmesi
UFUK ULUÇINAR	2018	Öğrencilere özenli düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik duyuş temelli bir eğitim programının geliştirilmesi
GÜLSÜM ÇATALBAŞ	2018	CoRT 5 düşünme programı aracılığıyla sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme becerileri ve eğilimleri
HATİCE MERVE İMİR	2018	Reggio Emilia temelli dokümantasyon uygulamasının okul öncesi çocuklarının düşünme becerileri üzerindeki etkisi
MEHMET KASIM KOYUNCU	2018	Matematik felsefesi etkinliklerinin öğrencilerin matematiksel düşünme becerilerine, matematiğe yönelik tutum ve inançlarına etkisinin incelenmesi
MURAT ÇIRAKOĞLU	2018	Algo-heuristik kurama dayalı öğretim tasarımının 7. sınıf öğrencilerinin matematik performansı ve mantıksal düşünme becerilerine etkisi
FİGEN CEVGER	2018	Sosyal bilgiler dersinde argümantasyon tabanlı öğrenme yönteminin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına, bilimsel düşünme becerilerine ve bilimsel tartışma düzeylerine etkisi
HACER KOÇ DENİZ	2019	Matematik dersinde oyun ve etkinlik destekli ters yüz sınıf modelinin öğrenci başarısına, problem çözme ve problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi
ELİF NUR BOZER ÖZSARAÇ	2019	Ortaokul 6. sınıf Türkçe dersinde Sokratik sorgulama yöntemi uygulamasının üst düzey düşünme becerilerine etkisi
HALİL İBRAHİM ÖZTÜRK	2019	Disiplinlerarası yaklaşım temelli geliştirilen öğretim programı tasarımının fen eğitiminde eleştirel düşünme becerilerine, sorgulayıcı öğrenme becerileri algısına, derse yönelik tutumlarına ve akademik başarılarına etkisinin incelenmesi
KADER ARKAN SEZGİN	2019	İlkokul 3. sınıf öğrencileri için geliştirilen düşünme becerileri programı'nın etkililiğinin incelenmesi
BERRİN ATİKER	2019	Programlama öğretiminde ortaokul öğrencilerinin bilgi işlemsel düşünme becerilerinin başarıya etkileri

HÜSEYİN POLAT	2019	Argümantasyon yöntemine dayalı laboratuvar etkinliklerinin fen bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi, mantıksal düşünme becerileri ve akademik başarılarına etkisi
CANAN ÇOLAK SEYMEN	2019	Ortaokul öğrencileri için geliştirilen Biyo-Modül adlı rehber kaynağın akademik başarı ve düşünme becerileri üzerindeki etkisinin belirlenmesi
SEVDA GÖKTEPE YILDIZ	2019	Tasarım temelli matematik uygulamalarının farklı öğrenme yaklaşımlarına sahip öğrencilerin uzamsal yeteneklerine ve 3 boyutlu geometrik düşünme becerilerine etkisinin incelenmesi
KEVSER TOZDUMAN YARALI	2019	Okul öncesi çocukların eleştirel düşünme becerilerine öyküleştirme yöntemine dayalı eğitim programının etkisi
METE YUSUF USTABULUT	2019	Yansıtıcı düşünme becerileri eğitiminin yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenler ve Türkçe öğretimi üzerindeki etkisi
EMİNE KÜBRA PULLU	2019	Programlama öğretiminde otantik görev odaklı uygulamaların öğrencilerin akademik başarısına, tutumlarına, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi
MUSTAFA ŞENEL	2019	Günce yazmanın öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri ile sözel yetenek düzeylerinin gelişimine etkisi

KAYNAKLAR

- Aydın, A., Uysal, Ş . (2014). Investigation of Dissertations in the Field of Educational Administration Supervision Planning and Economics in Turkey. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 14 (1) , 177-201
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cüçük, E., (2017). Türkiye’de “Eğitim Tarihi” Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çalık, M., Sözbilir, M., (2014). İçerik Analizinin Parametreleri. *Eğitim ve Bilim* 39(174) 33-38
- Dursun, F., Bulut, A., Yenen, E.,T., (2016). Türkiye’deki Eleştirel Düşünme Becerisi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerin İncelenmesi, *Researcher: Social Sciences Studies*, 4(1) 1-15
- Falkingham, L. T. Ve R. Reeves, (1998). Context Analysis—A Technique for Analysing Research in a Field, Applied to Literature on the Management of R&D at the Section Level. *Scientometrics*, C. XL, S. 2: 97-120
- Fazlıoğulları, O., (2012). Türkiye’deki Eğitim Bilimleri Doktora Tezlerinin Karakteristikleri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Güneş, F . (2012). Öğrencilerin Düşünme Becerileri Geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları* , (32) , 127-146
- Gürbüz, S. Ve Şahin, F. (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Haçat, S.O., Demir, B., (2018). Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi (2002-2018). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 948-973
- İdin, Ş., Kaptan, F., (2017). İlköğretim Fen Eğitiminde Yenilenen Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Doktora Tezlerinin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, 2(1)
- Kahyaoğlu, M. (2016). Türkiye’de Çevre Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalar: Bir İçerik Analizi Çalışması. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34(50-60)

- Karadağ, E., (2009). Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik Açından İncelemesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(3), 75-87.
- Karakuş, S., (2020). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavramlar Konusunda Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi, Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2020, 5(1), 61-76
- Kazancı, O. (1989). Eğitimde Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları
- Mısır, E., (2018). Türkiye’de Beden Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu
- National Research Council. (2012). Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, James W. Pellegrino and Margaret L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.
- Öğretir, A. D. Ve Tuğluk M.N., (2019). Eğitimde Ve Endüstride 21. Yüzyıl Becerileri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Sing, R. R. (1991). Education for the twenty first century: Asia-Pacific perspectives. UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific. Bangkok.
- Sözbilir, M., Kutu, H. & Yaşar, M. D. (2012). Science education research in Turkey: A content analysis of selected features of papers published. In J. Dillon& D. Jorde (Eds). The World of Science Education: Handbook of Research in Europe (pp.341-374)
- Şenel, M. (2019). Günce Yazmanın Öğrencilerin Yaratıcı Ve Eleştirel Düşünme Becerileri İle Sözel Yetenek Düzeylerinin Gelişimine Etkisi, yayımlanmamış doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep
- Yağan, S.A., (2019). Program Değerlendirme Alanında Yayınlanmış Doktora Tezlerinin Meta Değerlendirmesi (2015-2019). Electronic Journal of Education Sciences, 8(16)
- Yalçın, S. (2018) “21. Yüzyıl Becerileri ve Bu Becerilerin Ölçülmesinde Kullanılan Araçlar ve Yaklaşımlar”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1(1), 183-201
- Yetkiner, A , Acar Erdol, T , Ünlü, Ş . (2019). Content Analysis of PhD Dissertations on Curriculum Evaluation (1996-2017). Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 21 (1) , 247-269
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, K. (2018). Eleştirel ve Analitik Düşünme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Yuvayapan, F., (2019). Doktora Tezlerinde Üstsöylem İsimleri: Anadili İngilizce ve Anadili İngilizce Olmayan Yazarların Karşılaştırılması. Eğitimde Kuram ve Uygulama 15(1), 74-87